

Informasjonsskriv nr. 10

Betydningen av kulturbakgrunn

(1.9.2017)

I dette informasjonsskrivet oppsummerer kommisjonen sine erfaringer med de sakkyndiges vurderinger av kulturell kontekst, og gir noen anbefalinger.

Bakgrunn og erfaringer

*De sakkyndige skal gi oppdragsgiver og parter et faglig perspektiv og dermed **bidra** til at saken blir tilstrekkelig opplyst i forbindelse med de vurderinger og beslutninger som skal fattes vedrørende barnet. Barnesakkyndig kommisjon skal **vurdere** rapporter fra sakkyndige i barnevernsaker før de legges til grunn for vedtak om tiltak etter barnevernlovens kapittel 4.*

Den sakkyndiges arbeid forventes utført i samsvar med de faglige og etiske standarder som er formulert i 'Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolen' (BLD, 2009 – Q-1158B). Det innebærer bl.a. en vurdering av om datagrunnlaget ser ut til å være godt nok dokumentert, hvorvidt datagrunnlaget som er presentert i rapporten samsvarer med den sakkyndiges vurderinger og konklusjoner, og om arbeidet metodisk, faglig og fagetisk framstår som forsvarlig.

Av Veiledende retningslinjer pkt. 5.4.5. om kultur og etnisitet går det fram at det bør framgå av rapporten hvordan kulturell bakgrunn og etnisitet er behandlet når de som utredes har en annen kulturbakgrunn enn den norske. Det gjelder både den praktiske gjennomføringen av utredningen, metodevalg og forståelse av situasjonen. Det bør settes av mer tid til forberedelse og gjennomføring i slike saker. Ut over dette gis det få anvisninger.

BSK har erfart at det er stor variasjonsbredde i de sakkyndiges håndtering av spørsmål der kulturell bakgrunn må antas å spille en rolle. Noen synes å mene at en bør vurdere med utgangspunkt i det norske samfunnets forventninger og faglige, antatt kulturelle forutsetninger, mens noen forklarer omsorgspraksis kun gjennom kulturelle, antropologiske briller. Svært mange unnlater imidlertid å problematisere det faktum at foreldre og barn som utredes har en annen kulturbakgrunn, noe som ofte også innebærer en annen språklig og kommunikativ bakgrunn, og hvordan dette har virket inn på utredningen. Dette gjelder spesielt når familien har en vestlig bakgrunn. Likeledes problematiseres sjeldent den sakkyndiges egen kompetanse på dette feltet.

Hva er flerkulturell kompetanse innen sakkyndighet?

Flerkulturell kompetanse kan defineres som kunnskaper, holdninger, ferdigheter og praksis som er nødvendig for å samhandle med mennesker fra andre kulturer. For sakkyndige i barne- og familiesaker kan denne definisjonen presiseres til å gjelde vurdering av barn og foreldre med en annen kulturbakgrunn i forhold til et gitt mandat.

Anbefalinger

Det er ikke mulig eller hensiktsmessig at den enkelte sakkyndige har kunnskap om mange forskjellige kulturer. Kunnskaper om den enkelte kulturen kan en skaffe seg gjennom bruk av kulturtolk, litteraturgjennomgang, og ikke minst samtaler med de det gjelder – evt. andre.

Nødvendig kompetanse

Kompetansen det er behov for, er først og fremst knyttet til den generelle forståelsen av kulturens betydning for identitet og atferd, hvilke forhold som må undersøkes for å kunne vurdere den kulturelle bakgrunnens betydning for handlinger, eventuelle avvik, og for å kunne vurdere endringsmuligheter og aktuelle tiltak.

Ulike kulturer har forskjellige normer (anerkjente og underforståtte regler og forventninger om atferd og handlinger), verdier (oppfatning om hvordan ting bør gjøres som ofte ligger til grunn for normene) og tradisjoner (ritualiserte uttrykk for normer og verdier). For eksempel på områder som:

- språk og kommunikasjon – hvordan defineres høflig omgang med hverandre, hvilke ord brukes for ulike fenomener
- likhet og likebehandling vs. hierarki og lydighet
- individualitet vs. kollektivism
- respekt

Normer, verdier og tradisjoner har utviklet seg over tid og har som regel en historisk funksjon for overlevelse og samhold i en gitt gruppe eller et samfunn. Det sosiale limet i en kultur er ideer, holdninger og sosiale koder som utvikles på denne bakgrunn. Individuell identitet bygger så vel på tilhørighet til gruppen som på individuelle kjennetegn, sosial rolle og kjønn med tilhørende forventninger.

Flerkulturell kompetanse i barne- og familiesaker innebærer først og fremst at den sakkyndige er oppmerksom på, innhenter informasjon om, forholder seg til og vurderer:

- Kulturelle ritualer og praksis (spesielt i oppdragelse) i opphavskulturen
- Individuell og kollektiv identitet
- Verbale og nonverbale regler for kommunikasjon respekt og høflighet
- konflikthåndtering
- begrensninger knyttet til skriftlig og muntlig uttrykk (språk)
- religionens funksjon og betydning
- sosiale roller og organisering av arbeid og utdanning i opphavskulturen

Kunnskap og bevissthet om egen og den andres kulturelle tilhørighet må deretter være grunnlaget for å vurdere individuelle avvik som enten er i strid med vårt lovverk (som andre må forventes å forholde seg til uavhengig av egen kultur og identitet – forutsatt at de kjenner til det), eller som er i strid med fagkunnskap om barns grunnleggende behov på tvers av kulturell tilhørighet.

En spesiell utfordring ligger i utredning og vurdering av barns omsorgsvilkår når familier flytter fra en kultur til en annen, men ønsker/planlegger å reise tilbake om en stund. Det øker sannsynligheten for at det er viktig å beholde sine normer og verdier, og utøve omsorgen i tråd med disse. Noe av det samme gjelder når familier fra en annen kulturkrets nylig har flyttet til Norge, og har hatt begrensede muligheter/evner til å gjøre seg kjent med norske normer, verdier og tradisjoner.

Dersom det i mandatet ikke etterspørres en eksplisitt vurdering av opphavskulturens innvirkning på omsorgssituasjonen, vil det være tilstrekkelig at den sakkyndige kort redegjør for refleksjoner om dette knyttet til eget arbeid og vurderingene. Dersom mandatet etterspør eksplisitt en vurdering av opphavskulturens konsekvenser for omsorgsutøvelsen, vil det vanligvis være nødvendig med mer inngående undersøkelser og vurderinger. I så fall bør den sakkyndige vurdere og gjøre rede for eventuell innhenting av tilleggskompetanse.